

Σ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΡΑΤΗ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

**ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ
ΚΑΙ Η ΤΙΜΩΡΙΑ ΤΩΝ ΕΝΟΧΩΝ***

* 'Η παρούσα μελέτη αποτελεί συνέχεια τῆς ἀπὸ σελ. 487—589 μελέτης «Περὶ τοῦ δικαιώματος προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ Η ΤΙΜΩΡΙΑ ΤΩΝ ΕΝΟΧΩΝ

Ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου τῆς Νυρεμβέργης¹ κατὰ τῶν μεγάλων ἐγκληματιῶν τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἦλθε νὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν βραδεΐαν ἐξέλιξιν τοῦ θεσμοῦ τοῦ πολέμου εἰς τὰς μεταξύ τῶν λαῶν σχέσεις καὶ νὰ συμπληρώσῃ τὴν ὀργάνωσιν τῆς διεθνούς κοινωνίας δι' ἐνὸς κυρωτικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον καθίσταται ἀπαραίτητον ἐπιστέγασμα οἰασθήποτε κοινωνίας, ἡ ὁποία ἀπομακρυνομένη ἀπὸ τὴν ἀναρχικὴν κατάστασιν εἰσέρχεται εἰς τὸ στάδιον τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς.

Πράγματι ἄλλεπάλληλοι διεθνεῖς κανόνες καὶ πράξεις εἶχον χαρακτηρίσει τὸν πόλεμον ὡς ἰδιώνυμον ἄδίκημα καὶ καταδικάσει τὴν προσφυγὴν εἰς αὐτόν. Εἰδικῶς τὸ πρωτόκολλον τῆς Γενεύης², αἱ διακηρύξεις τῆς VIII Συνελεύσεως τῆς Κ.τ.Ε. καὶ τῆς VI Παναμερικανικῆς Συνδιασκέψεως τῆς Ἀβάνας, τὸ Σύμφωνον περὶ ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου, περιελάμβανον ρητὰς διατάξεις διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἐπιθετικὸς πόλεμος ἐχαρακτηρίζετο ὡς διεθνὲς ἐγκλημα, κατεδικάζετο *in abstracto* ὡς θεσμὸς εἰς τὰς διακρατικὰς σχέσεις καὶ ἐπὶ πλέον οἱ συμβαλλόμενοι παρητοῦντο ἀπὸ τῆς χρήσεως αὐτοῦ, ὡς μέσου ἐπίλυσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν ἢ τρόπου ἐπιβολῆς τῆς διεθνούς αὐτῶν πολιτικῆς.

Ἀντιθέτως τὸ κυρωτικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο νὰ συμπληρώσῃ τὰς ἀνωτέρω κατὰ τοῦ πολέμου διατάξεις, ἦτο λίαν ἀσθενὲς καὶ εἰδικῶς ἡ ἔννοια τῆς προσωπικῆς εὐθύνης τῶν κυβερνητῶν διὰ τὸ ἐγκλημα τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου ἐτύγχανεν μέχρι τοῦδε ἄγνωστος ὡς κανὼν διεθνούς ἐνόμου τάξεως, καθόσον ἀντέβαινεν εἰς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς περὶ τοῦ ἐνιαίου καὶ ἀδιαιρέτου τῆς νομικῆς προσωπικότητος τῆς Πολιτείας καὶ τῆς ἀνυπαρξίας τοῦ ἀτόμου ὡς ὑποκειμένου δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τοῦ διεθνούς δημοσίου δικαίου³.

Ἡ ἰδέα ὅμως τῆς προσωπικῆς εὐθύνης καὶ τῆς τιμωρίας τῶν ἐνόχων τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου περιελήφθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ ἄρθρ. 227 τῆς συνθήκης

1. Ἡ δίκη ἤρχισε τὴν 20 Νοεμβρίου 1945, ἡ ἀπόφασις ἐξεδόθη τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1946. Διὰ ταύτης ἐκ τῶν 22 κατηγορουμένων οἱ 12 κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον καὶ 7 εἰς ποινὰς ἐλαφροτέρας.

2. Βλ. ἀνωτέρω σελ. 51, 54 καὶ 56.

3. M. Ancel, Les procès de Nuremberg et l'idéologie démocratique ἐν «La République Française» (t. IV p. 64).

των Βερσαλλιών, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος II ἐχαρκτηρίζετο ὡς κατηγορούμενος καὶ ἐκαλεῖτο νὰ δικασθῇ «δι' ὑπερτάτην προσβολὴν κατὰ τῆς διεθνοῦς ἠθικῆς καὶ τῆς ιερότητος τῶν συνθηκῶν». Οἱ σύμμαχοι ἐζήτησαν τὴν ἐκδοσιν τοῦ αὐτοκράτορος ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν τῆς Ὀλλανδίας, εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ὁποίας εἶχε καταφύγει μετὰ τὸ αἰτιολογικὸν «ὅτι ἡ ἠθικὴ τοῦλάχιστον εὐθύνη ὅλων αὐτῶν τῶν ἐγκλημάτων περιλαμβάνει ὅλους τοὺς ὑπευθύνους μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνωτάτου ἀρχηγοῦ, ὅστις καταχρώμενος τῆς ἀπολύτου αὐτοῦ ἐξουσίας διατάσσει ἢ ἐπιτρέπει τὴν παράβασιν τῶν πλέον ἱερῶν κανόνων τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως»⁴.

Ἐν τούτοις ἡ ἐπίκλησις τοῦ ἠθικοῦ αὐτοῦ κριτηρίου ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν θεμελίωσιν τῆς ἀρνήσεως τῆς Ὀλλανδικῆς κυβερνήσεως ὅπως προβῇ εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπικαλεσθείσης τὰς γενικῶς παραδεδεγμένους ἀρχάς, ὡς : τὸ δικαίωμα τοῦ ἀσύλου τῶν πολιτικῶν ἐγκληματιῶν καὶ τὸν κανόνα *nullum crimen, nulla poena sine lege*.

Ἡ θέσπισις τῶν κατὰ τοῦ πολέμου διατάξεων κατὰ τὰ πρὸ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἔτη εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν δημιουργίαν εἰς τὴν συνείδησιν τῶν λαῶν τῆς πεποιθήσεως ὅτι ὁ πόλεμος ἀποτελεῖ πρᾶξιν στρεφομένην κατὰ τοῦ συμφέροντος τοῦ συνόλου καὶ ὅτι ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἀδίκημα, τοῦ ὁποίου ἐπιβάλλεται ἡ κύρωσις καὶ ἡ τιμωρία. Εἰς δύο κείμενα ἐσωτερικοῦ δικαίου, τοὺς ποινικοὺς κώδικας τῆς Πολωνίας καὶ Ρουμανίας⁵, ρητῶς ἐτιμωρεῖτο ἡ προπαγάνδα διὰ τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον, πλεῖσται δὲ συνταγματικαὶ διατάξεις εὐθυγραμμίσθησαν πρὸς τὰς ἐν ἰσχύϊ τότε διατάξεις τοῦ διεθνοῦς δικαίου περὶ ὀργανώσεως τῆς διεθνοῦς κοινωνίας καὶ καταδίκης τῆς προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον⁶.

Ἡ ἀπόφασις τῆς Νυρεμβέργης ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ἀνατρέπουσα παλαιούς παραδεδεγμένους κανόνας τόσον τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὅσον καὶ τοῦ ποινικοῦ δικαίου. Εἰδικῶς δὲ τὴν ἀρχὴν τῆς νομιμότητος τῶν ἀδικημάτων καὶ τῶν ποινῶν καὶ τὸν κανόνα ὅτι τὸ διεθνὲς δημόσιον δίκαιον ρυθμίζει τὰς σχέσεις μόνον μεταξὺ τῶν Πολιτειῶν, ὡς νομικῶν ὄντοτήτων, τοῦ ἀτόμου μὴ ἔχοντος εἰμὴ ἔμμεσον σχέσιν μετὰ τὴν διεθνῇ ἔννομον τάξιν⁷.

4. N. Politis, *La morale Internationale* (1944). *Frangulis*, *Dictionnaire Diplomatique : Responsables de la guerre*, t. II.

5. Ἀρθ. 113 Πολωνικοῦ Ποινικοῦ Κώδικος 1932 «ὅστις δημοσίᾳ παρακινεῖ πρὸς πόλεμον ἐπιθετικὸν τιμωρεῖται διὰ φυλακίσεως οὐχὶ ἀνωτέρας τῶν 5 ἐτῶν. Ἡ δίωξις ἐνεργεῖται ὅταν ἡ ἰδίᾳ πράξις εἶναι ἀξιοποίησις ἐν τῇ χώρᾳ ἐναντίον τῆς ὁποίας ἡ πρὸς πόλεμον παρακίνησις».

6. Ἀρθ. 4 Συντάγματος τῆς Βαϊμάρης, προῖμιον τοῦ ἰσχύοντος Γαλλικοῦ Συντάγματος καὶ τοῦ τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας (Ἀρθ. 11)· ἰδίως τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας, βλ. ἀνωτέρω σελ. 102.

7. P. de Lapradelle, *Les procès des grands criminels de la guerre et le développement du Droit International* ἐν «*La Nouvelle Revue de Droit Internatio-*

Ἀμφότεραι αἱ ἀρχαὶ παρεμερίσθησαν κατὰ μέγα μέρος. Τὸ δικαστήριον συνεστήθη *ad hoc*, ἡ μέχρι τότε διατύπωσις τῶν ἀδικημάτων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη ἡ ἀπόφασις ἦτο ὅλως ἀόριστος, αἱ ποιναὶ ἀνύπαρκτοι ὡς τότε, ὁ προσδιορισμὸς καὶ ἡ ἐπιμέτρησις τῶν ὁποίων ἀφέθη εἰς τὴν διακριτικὴν ἐξουσίαν τῶν δικαστῶν, ἡ δὲ ἔννοια τῆς νομικῆς προσωπικότητος τῆς Πολιτείας ἐδέχθη καίριον πλῆγμα.

Ἡ ὅλη διαδικασία τῆς Νυρεμβέργης, ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς συστάσεως τοῦ δικαστηρίου μέχρι τοῦ περιεχομένου τῆς ἀποφάσεως, ἐδημιούργησε πλεῖστα ὅσα προβλήματα, ἡ ἔρευνα τῶν ὁποίων ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τῆς παρούσης μελέτης. Σκοπὸς αὐτῆς παραμένει ὅπως ἀφοῦ δοθῇ μία συνοπτικὴ εἰκὼν τοῦ συνόλου τῶν ζητημάτων, ἐξετασθῇ ἰδιαίτερος τὸ ἐγκλημα τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου, ὡς τοῦτο προκύπτει ἐκ τοῦ κατηγορητηρίου καὶ τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως.

Γεγονὸς παραμένει ὅτι διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἀνετράπησαν πατροπαράδοτοι κανόνες τοῦ διεθνoῦς δημοσίου δικαίου καὶ τοῦ ποινικοῦ δικαίου· καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως ἡ Νυρεμβέργη ἀπετέλεσεν ἐπανάστασιν, αἱ συνέπειαι τῆς ὁποίας θὰ κριθοῦν ἰδίως ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν διεθνῶν σχέσεων καὶ ἐκ τῆς περαιτέρω ἐφαρμογῆς τῶν ὑπ' αὐτῆς τεθεισῶν ἀρχῶν.

1. Ἡ δῆλωσις τῆς Μόσχας τῶν Τριῶν Μεγάλων τῆς 3 Ὀκτωβρίου 1943 διεκήριξεν τὴν ἀρχὴν ὅτι οἱ ἐγκληματῖαι πολέμου θὰ δικασθοῦν καὶ θὰ τιμωρηθοῦν «ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὰ ἄτομα τῶν ὁποίων ἡ εὐθύνη εἶναι γενική, χωρὶς νὰ καθίσταται δυνατὸς ὁ ἐντοπισμὸς τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν, (ὡς λόγου χάριν οἱ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ) θὰ τιμωρηθοῦν συμφώνως πρὸς κανόνας καὶ διαδικασίαν καθορισθησομένους προσεχῶς».

Ἡ συμφωνία τῆς 8 Αὐγούστου 1945 τοῦ Λονδίνου μεταξὺ τῶν Τεσσάρων Μεγάλων καθώρισε τὸ Καταστατικὸν τοῦ διεθνoῦς στρατιωτικοῦ δικαστηρίου, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐπρόκειτο νὰ παραπεμφθοῦν οἱ ἐγκληματῖαι πολέμου. Ἡ συμφωνία αὕτη δὲν περιορίζεται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν τοῦ δικαστηρίου ἢ εἰς τὴν καθιέρωσιν τῆς ἀκολουθητέας διαδικασίας, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καθορίζει τὸ ἐφαρμοστέον οὐσιαστικὸν δίκαιον καὶ τὸν καταλογισμὸν τῶν εὐθυνῶν. Ἡ ἀρμοδιότης αὐτοῦ προσδιορίζεται *rationae personae* καὶ *rationae materiae*.

Τὸ ἀρθρ. 6 καθορίζει τὰς τρεῖς κατηγορίας ἐγκλημάτων τὰ ὅποια ὑπάρχουν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ δικαστηρίου :

α) Τὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς εἰρήνης : ἤτοι ἡ προετοιμασία, ἡ διεύθυνσις, ἡ προσφυγὴ ἢ ἡ ἐξακολούθησις ἐπιθετικοῦ πολέμου, ἡ πολέμου παραβιάζον-

τος τὰς διεθνεῖς συνθήκας, συμφωνίας ἢ ἐγγυήσεις, ἢ ἡ συμμετοχὴ εἰς προ-διαγεγραμμένον σχέδιον ἢ συνωμοσίαν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς ἐκ τῶν ἀνωτέρω πράξεων ⁸.

β) Τὰ ἐγκλήματα πολέμου : ἦτοι τὴν παραβίασιν τῶν κανόνων καὶ ἐθιμῶν περὶ διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου. Αἱ παραβάσεις αὗται περιλαμβάνουν ἐνδεικτικῶς τὸν φόνον, τὴν κακὴν μεταχείρισιν ἢ ἀναγκαστικὴν ἐργασίαν τῶν ἀμάχων πληθυσμῶν τῶν κατεχομένων χωρῶν, τὸν φόνον ἢ τὴν κακὴν μεταχείρισιν τῶν αἰχμαλώτων πολέμου, τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὁμήρων, τὴν διαρπαγὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν δῆωσιν τοῦ πολέμου, χωρὶς τοῦτο νὰ ἐπιβάλλεται ἐκ λόγων στρατηγικῆς ἀνάγκης.

γ) Τὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος : ἦτοι τὸν φόνον ἢ τὸν ἀφαισισμόν, τὴν δουλείαν ἢ τὸν ἐκτοπισμόν καὶ πᾶσαν ἀπάνθρωπον πράξιν κατὰ τῶν ἀμάχων πληθυσμῶν πρὸ ἢ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου καθὼς καὶ πάντα διωγμὸν διὰ λόγους πολιτικούς, θρησκευτικούς ἢ φυλετικούς ἐφόσον αἱ πράξεις αὗται τοῦ διωγμοῦ ἔλαβον χώραν ἐν συνεχείᾳ καὶ ἐξ αἰτίας ἐνὸς ἐγκλήματος ἐκ τῶν περιλαμβανομένων εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου καὶ ἀσχέτως ἐὰν τοῦτου ἡ τιμωρία προεβλέπετο ὑπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου τῆς χώρας ἐντὸς τῆς ὁποίας διεπράχθη τὸ ἀδίκημα.

Ἡ δικαιοδοσία τοῦ δικαστηρίου ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ ὠρισμένης κατηγορίας προσώπων καὶ ομάδων. Οὕτω τὸ ἄρθρ. 6 καθορίζει ὅτι τὸ δικαστήριον «ἔχει ἀρμοδιότητα διὰ νὰ δικάσῃ καὶ νὰ τιμωρήσῃ πάντα τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐνεργήσαντα ἐν ὀνόματι τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν τοῦ "Αἰζονος" ⁹, διέπραξαν τὰ ἀνωτέρω καθοριζόμενα ἀδικήματα εἴτε ἀτομικῶς εἴτε ὑπὸ τὴν ιδιότητα μέλους μιᾶς ὁργανώσεως». Συνεπῶς ἡ εὐθύνη δύναται νὰ προβληθῇ ὑπὸ δύο μορφάς, εἴτε ὡς αὐστηρῶς ἀτομικὴ, εἴτε ὡς ὁμαδική, ἐφόσον ἐναντίον ὁργανώσεων δύνανται νὰ ἀπαγγελοῦν αἱ αὗται κατηγορίαι, αἱ ὁποῖαι ἀπαγγέλλονται καὶ κατὰ τῶν ἀτόμων.

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω δέον νὰ παρατηρηθῇ :

α) Ὅτι τὰ ἐγκλήματα τοῦ πολέμου περιλαμβάνοντο ἤδη εἰς τὸ κλασσικὸν διεθνὲς δίκαιον ¹⁰, ὅταν οὐδὲ μία διεθνὴς ὁργάνωσις ὑπῆρχεν, ὁ δὲ πόλεμος ἐθεωρεῖτο, ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀνεξέλεγκτον καὶ ἀπεριόριστον δικαίωμα τῆς κυριαρχίας ἐκάστης Πολιτείας. Οἱ ἐθνικοὶ κανόνες περὶ τιμωρίας τῶν ἐγκλημάτων, ἐκωδικοποιήθησαν ὑπὸ τῶν διασκέψεων τῆς Χάγης 1899 καὶ 1907

8. M. Merle, Les Procès de Nuremberg et le châtimement des criminels de la guerre (1949).

9. Διὰ τοὺς ἐγκληματίας τῆς Ἀπω-Ἀνατολῆς ἐθεσπίσθη διάφορον καθεστὼς παραπομπῆς εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ τιμωρίας αὐτῶν.

10. I. Παπακυριακόπουλος, βλ. «Ἐφ. Ἑλλήνων Νομικῶν» σελ. 304 (1946) καὶ «Θέμιδα» ΝΖ'. σελ. 146 (1946), Pella, La guerre crime et les criminels de la guerre, Reflections sur la justice pénale Internationale, Genève-Paris 1946.

καὶ περιελήφθησαν ὡς διατάξεις εἰς τοὺς διαφόρους ποινικοὺς ἐσωτερικοὺς κώδικας ἢ κώδικας στρατιωτικῆς ποινικῆς δικαιοσύνης.

Ἀρμόδια δικαστήρια πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ἀνωτέρω ἀδικημάτων ἦσαν, κατ' ἀρχήν, τὰ δικαστήρια τοῦ κράτους τοῦ τόπου τῆς τελέσεως τοῦ ἐγκλήματος τούτου, ἢ τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ὑπέστη τὴν βλάβην ἐκ τῶν παραβάσεων τοῦ δικαίου περὶ πολέμου, ἢ τοῦ κράτους τῆς ὑπηκοότητος τοῦ κατηγορουμένου. Διὰ τοῦ Καταστατικοῦ τῆς Νυρεμβέργης εἰς τὴν ἐδαφικὴν ἀρμοδιότητα τοῦ διεθνοῦς δικαστηρίου προστίθεται ἡ καθολικὴ τοιαύτη, καθόσον αἱ Πολιτεῖαι αἱ ὁποῖαι συνέστησαν τὸ Δικαστήριον δὲν ἀπέβλεψαν εἰς τὴν προστασίαν τῶν ἰδίων αὐτῶν συμφερόντων ὡς νικητρίαι δυνάμεις, ἀλλ' ἐνήργησαν ὡς ἐντολοδόχοι τῆς διεθνοῦς κοινότητος.

β) Ἡ ἔννοια τοῦ ἐγκλήματος κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος διὰ πρώτην φορὰν ἐμφανίζεται εἰς τὰ πλαίσια τῆς διεθνοῦς ἐννόμου τάξεως καὶ ἀποβλέπει εἰς τὸν κολασμὸν ἐγκλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀσχέτως πρὸς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, προσβάλλουν τὰ στοιχειώδη δικαιώματα τοῦ ἀτόμου καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν.

Τὸ ἐγκλημα κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι συγχρόνως ἀδίκημα κοινοῦ ποινικοῦ δικαίου τόσον λόγῳ τῶν κινήτρων τὰ ὁποῖα τὸ προκαλοῦν, ὅσον καὶ τῶν συμφερόντων τὰ ὁποῖα προσβάλλει καθὼς καὶ τῶν ἀποτροπιαστικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι οἱ δρᾶσται τιμωροῦνται βάσει τῶν διατάξεων τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ ὑπόκεινται εἰς ἔκδοσιν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ βλάβη ἐκ τοῦ ἀδικήματος τούτου ὑπερβαίνει τὰ ἔθνη καὶ ὅρια καὶ ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος, θεωρεῖται ὡς ἓν ἐκ τῶν παγκοσμίων ἀδικημάτων τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς π.χ. τὸ ἐμπόριον τῆς σαρκὸς ἢ τῶν ναρκωτικῶν καὶ ὡς τοιοῦτον ὑπάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ δικαστοῦ τῆς χώρας τῆς συλλήψεως τοῦ παραβάτου ¹¹.

Δέον ὅμως ἰδιαιτέρως νὰ τονισθῇ ὅτι τὸ δικαστήριον τῆς Νυρεμβέργης ἀνεγνώρισε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος καθ' ὃ μέτρω ἢ διάπραξις αὐτῶν ἦτο ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὰ βασικά ἐγκλήματα τὰ ὁποῖα θεμελιώνουν τὴν γενικὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν, ἰδίως δὲ τοῦ ἐγκλήματος τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου. Ἡ ἀπόφασις ὀρίζει «Διὰ νὰ ὑπάρξουν τὰ συστατικά τοῦ ἐγκλήματος κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος, δέον αἱ πράξεις αὗται, ἐφ' ὅσον διεπράχθησαν πρὸ τοῦ πολέμου, νὰ παρουσιάζωνται ὡς συνέπειαι τῆς ἐκτελέσεως ἑνὸς προδιαγεγραμμένου σχεδίου ἢ μᾶς συνωμοσίας πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς κηρύξεως ἢ διευθύνσεως ἑνὸς ἐπιθετικοῦ πολέμου. Δέον ὅπωςδὴποτε νὰ ὑπάρχῃ σχέσις μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν. Τὸ Δικαστήριον ὅμως ἐκτιμᾷ ὅτι τοιαύτη ἀπόδειξις δὲν ἐπετεύχθη, ὅσονδὴποτε καὶ ἂν

11. P a o l i, Contribution à l'études des crimes de la guerre et des crimes contre l'humanité, en Droit Pénal International en R.G.D.I.P. 1941—45 σελ. 129.

αἱ θηριώδεις αὗται πράξεις ἐξήγειραν τοὺς πάντας. Δὲν δύναται συνεπῶς νὰ διακηρύξη κατὰ τρόπον γενικὸν ὅτι αἱ πράξεις αὗται αἱ καταλογιζόμεναι εἰς τὸν ναζισμόν καὶ λαβοῦσαι χώραν πρὸ τῆς 1 Σεπτεμβρίου 1939, ἀποτελοῦν, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ καταστατικοῦ, ἐγκλήματα κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος».

Βάσει τοῦ ἀνωτέρω συλλογισμοῦ τὸ Δικαστήριον ἀπέκλεισε τὴν τιμωρίαν τῶν πρὸ τοῦ πολέμου διαπραχθέντων ἀδικημάτων κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος, τὰ ὅποια κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον συνταυτίζει ἐν πολλοῖς πρὸς τὰ ἐγκλήματα πολέμου, ὑπὸ τὴν κλασσικὴν αὐτῶν ἔννοιαν.

γ) Ἡ ἔννοια τῆς συνωμοσίας, κατὰ τὸ κατηγορητήριον, εἶναι θεμελιώδης, καθόσον διὰ ταύτης ἐρμηνεύεται ἡ ὅλη δρᾶσις τοῦ χιτλερικοῦ καθεστῶτος, ἀποβλέποντος ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς του εἰς τὴν ἐξαπόλυσιν ἐπιθετικῶν πολέμων, τῶν ὁποίων ἀπαραίτητοι συνέπειαι ὑπῆρξαν τὰ ἐγκλήματα πολέμου καὶ κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος. Διὰ τὴν ἀπόδειξιν τῆς συνωμοσίας δεόν νὰ ὑπάρχουν δύο στοιχεῖα, ἡ κοινὴ συγκατάθεσις καὶ ἡ συμφωνία ἐπὶ τῶν μέσων. Τὸ ἄρθρ. 6 τοῦ Καταστατικοῦ ὀρίζει «οἱ διευθύνοντες, οἱ ὀργανώσαντες, οἱ προκαλέσαντες ἢ οἱ συνένοχοι, οἵτινες ἔλαβον μέρος εἰς τὴν προπαρασκευὴν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἐνὸς σχεδίου ἢ μιᾶς συνωμοσίας διὰ νὰ διαπραχθῇ ἐν ἑκ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων ἐγκλημάτων, κηρύσσονται ὑπεύθυνοι διὰ πᾶσαν πρᾶξιν τελεσθεῖσαν ὑπὸ οἰουδήποτε προσώπου πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου τούτου». Ἡ διάταξις αὕτη δὲν προτίθεται νὰ δημιουργήσῃ νέον τύπον ἀδικήματος, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ καθορίζει τὸν κύκλον τῶν ὑπευθύνων προσώπων εἰς τὰς τρεῖς κατηγορίας τῶν ἀναφερομένων ἐν τῷ καταστατικῷ ἀδικημάτων.

Ἡ δικαστικὴ ἀπόφασις, ὅπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν πρὸ τοῦ πολέμου ἐγκλημάτων κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος, οὕτω καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἀπεμακρύνθη τῆς ἐννοίας τῆς συνωμοσίας : «Τὸ Δικαστήριον θὰ παραμερίσῃ περαιτέρω τὴν ἐπίκλησιν τῆς ἐννοίας τῆς συνωμοσίας διὰ τὴν διάπραξιν ἐγκλημάτων πολέμου ἢ κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ προδιαγεγραμμένον σχέδιον δὲν ἀφορᾷ εἰμὴ μόνον τοὺς ἐπιθετικούς πολέμους»¹².

δ) Τὸ καταστατικὸν τοῦ Δικαστηρίου παρουσιάζει τέλος τὸν νεωτερισμὸν τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἐγκληματικότητος τῶν ομάδων ἢ ὀργανώσεων. Τὰ ἄρθρα 9 καὶ 10 προσδιορίζουν : «Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς δίκης ἐναντίον ἐνὸς μέλους οἰασδήποτε ὀργανώσεως ἢ ομάδος, τὸ Δικαστήριον δύναται νὰ διακηρύξη (ἐπ' εὐκαιρίᾳ πάσης πράξεως διὰ τὴν ὁποίαν ἤθελεν ἀναγνωρισθῇ ἔνοχον πᾶν ἄτομον) ὅτι ἡ ὀργάνωσις ἢ ἡ ὁμάς εἰς τὴν ὁποίαν τοῦτο ἀνήκει ἦτο ὀργάνωσις ἐγκληματική». Ἐπίσης : «Εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας τὸ Δικαστήριον ἤθελε χαρακτηρίσῃ ὡς ἐγκληματικὴν μίαν ὀργάνωσιν, αἱ ἀρμόδιαι ἀρχαὶ τῶν συμβαλλομένων θὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ παραπέμψουν

12. H. Donnedieu de Vabres, Le procès de Nuremberg devant les principes modernes du Droit Pénal International, R. d. C.A.D.I.H. 1947, 70.

πᾶν ἄτομον ἐνώπιον τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων, ἐθνικῶν ἢ κατοχῆς, ἐξ αἰτίας τῆς συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν λόγῳ ὀργάνωσιν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς ὀργανώσεως ὡς ἐγκληματικῆς θεωρεῖται ὡς ἀποδεδειγμένος, μὴ ἐπιτρεπομένης οἰασθῆποτε ἀντιθέτου ἀποδείξεως».

Διὰ τὰς ὑπάρξει ἢ ἀνωτέρω δυνατότης δέον : α) ὁ χαρακτηρισμὸς μιᾶς ὀργανώσεως ὡς ἐγκληματικῆς νὰ προσδιορισθῇ πρὸ πάσης δικαστικῆς ἀποφάσεως, β) ἡ δρᾶσις ν' ἀναφέρεται εἰς ἐν ἐκ τῶν ρητῶς ἀναφερομένων ἐγκλημάτων, γ) ἡ σύνθεσις τῆς ὀργανώσεως κατ' ἀρχὴν νὰ προέρχεται ἀπὸ ἐθελοντὰς καὶ δ) τὰ μέλη αὐτῆς νὰ εἶχαν γνῶσιν ἢ συνειδήσιν τῆς ἐγκληματικῆς δράσεως τῆς ὀργανώσεως. Οὕτω τὸ Δικαστήριον ἐκήρυξεν ὡς ἐγκληματικὰς ὀργανώσεις τὰ SS, τὴν Gestapo καὶ ἄλλα, ἐνῶ ἡρνήθη τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον εἰς τὰ μέλη τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου καὶ τῆς Κυβερνήσεως.

2. Τὸ ἐγκλημα «κατὰ τῆς εἰρήνης» ἢ «τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου» εἶναι τὸ θεμελιῶδες στοιχεῖον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίχθη ὁλόκληρος ἡ κατηγορία τῆς Νυρεμβέργης καὶ ἐκ τῆς ὁποίας προέκυψαν τὰ ὑπόλοιπα ἀδικήματα. Πᾶσα πρᾶξις προετοιμάζουσα ἢ ἀποβλέπουσα εἰς ἐπιθετικὸν πόλεμον διὰ τῆς παραβιάσεως τῶν ἀνειλημμένων διεθνῶν ὑποχρεώσεων, διὰ τοῦ καταστατικοῦ τιμωρεῖται ὡς ἀρχὴ τελέσεως τοῦ ἀδικήματος τοῦ πολέμου. «Ἡ κατηγορία—λέγει ἡ ἀπόφασις—ὅτι οἱ ὑπόδικοι προετοίμασαν καὶ ἐξηκολούθησαν ἐπιθετικούς πολέμους εἶναι θεμελιώδης. Ὁ πόλεμος εἶναι κακὸν τοῦ ὁποίου αἱ συνέπειαι δὲν περιορίζονται μόνον μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων κρατῶν, ἀλλ' ἐπεκτείνονται εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἡ προσφυγὴ εἰς ἐπιθετικὸν πόλεμον δὲν εἶναι μόνον ἐγκλημα περιλαμβανόμενον εἰς τὰ πλαίσια τῆς διεθνoῦς ἐννόμου τάξεως, εἶναι τὸ ὑπέρτατον διεθνὲς ἐγκλημα, τὸ ὁποῖον δὲν διαφέρει τῶν ἄλλων ἐγκλημάτων πολέμου εἰμὴ μόνον ὡς πρὸς τὸ γεγονὸς ὅτι περιλαμβάνει πάντα ταῦτα».

Οὕτω ἡ ἀπόφασις τῆς Νυρεμβέργης ἀπομακρύνεται τοῦ προηγουμένου τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιών, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Γουλιέλμος II κατηγορήθη ἐπὶ προσβολῇ τῆς διεθνoῦς ἠθικῆς καὶ τῆς ἱερότητος τῶν συνθηκῶν, στηρίζεται δὲ ἐπὶ νομικῆς ἀποκλειστικῶς βάσεως, ἀναγνωρίζουσα ὡς ἰδιώνυμον ἀδίκημα τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον.

Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἡγέρθησαν σοβαρὰ ἀμφισβητήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐξ ἄλλου ἐστήριξαν τὴν ἐπιχειρηματολογίαν τῆς ὑπερασπίσεως. Παρατηρήθη ὅτι ἡ παράβασις τῶν συμβατικῶν ὑποχρεώσεων εἰς τὰ πλαίσια τοῦ διεθνoῦς δικαίου οὐδόλως ἐνέχει ποινικὸν χαρακτῆρα ἢ συνεπάγεται ποινικῆς φύσεως κυρώσεις καὶ συνεπῶς ἡ ἀναγνώρισις μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ ἀδικήματος τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου προσβάλλει τὸν γενικῶς παραδεδεγμένον κανόνα *nullum crimen, nulla poena sine lege*¹³.

13. J. Morandière, De la Règle *nulla poena sine lege* (1910).

Ἡ ἀνυπαρξία ὀργάνου νομοθετικοῦ εἰς τὰ πλαίσια τῆς διεθνοῦς κοινωνίας, δὲν ἐπιτρέπει πάντοτε τὴν θέσπισιν γραπτοῦ κανόνος δικαίου, γενικῶς παραδεκτοῦ. Ἀντιθέτως πλεῖστοι ὅσοι κανόνες, ἐθιμικῆς προελεύσεως, ἀναγνωρίζονται οὕτω καὶ μεταβάλλονται σὺν τῷ χρόνῳ εἰς κανόνας θετικοῦ δικαίου. Ἐὰν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν, ἀφ' ἐνὸς μὲν, ὅλαι αἱ ἐκδηλώσεις κατὰ τοῦ πολέμου καὶ αἱ καταδίκαι αὐτοῦ ὡς διεθνοῦς ἐγκλήματος, εἶναι φυσικὸν νὰ διαπιστωθῇ ἡ ὑπαρξὶς τῶν ἀναγκαίων στοιχείων περὶ ἀποδοχῆς ὡς κανόνος δικαίου, τοῦ ἐγκλήματος τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὁ κατάλογος τῶν παραβιασθεισῶν διεθνῶν πράξεων καὶ διατάξεων ἡ προσωπικὴ πλέον εὐθύνη τῶν ἐνόχων προβάλλεται ὡς λογικὴ καὶ ἐπιβεβλημένη ¹⁴.

Ὅλαι ὁμοῦ αἱ παραβάσεις τοῦ διεθνοῦς δικαίου, τὸ προμελετημένον τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐπιθέσεων, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς δημοσιεύσεως ὑπὸ τοῦ Χίτλερ τοῦ *Mein Kampf* κατὰ τὸ 1924 ¹⁵, ἡ ἀπάνθρωπος διεξαγωγὴ τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὰ ἀποτροπιαστικὰ μέσα κατὰ τῶν ἀμάχων καθὼς καὶ αἱ φοβεραὶ συνέπειαι τοῦ πολέμου, πάντα ταῦτα ἀπετέλεσαν τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα ἡ διεθνὴς συνείδησις ἀναγνώρισε τὸν πόλεμον ὡς διεθνὲς ἀδίκημα, τοῦ ὁποῖου συνέπεια ἦτο ἡ εὐθύνη καὶ ἡ τιμωρία τῶν ἐνόχων. Οὕτω διαπιστοῦται τόσον εἰς τὴν θεωρίαν, ὅσον καὶ εἰς τὴν νομοθεσίαν καὶ εἰς τὸ συμβατικὸν δίκαιον ἐνιαία κίνησις περὶ ἀποστερήσεως τοῦ πολέμου τῆς νομιμότητος αὐτοῦ. Ἡ ἀλλαγὴ αὕτη ἐπιζητεῖ ποινικὴν κύρωσιν, ἡ ὁποία θὰ παρέμενεν καθαρῶς θεωρητικὴ ἐὰν δὲν ἐπληττε προσωπικῶς τοὺς ἐνόχους.

Ἡ ὑπεράσπισις ἀνεγνώρισε μὲν τὴν ὑπαρξίν θετικῶν στοιχείων διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἐθιμικοῦ κανόνος τοῦ ἀδικήματος τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου,

14. Αἱ παραβιάσεις τοῦ διεθνοῦς δικαίου: τῶν συμβάσεων τῆς Χάγης τοῦ 1899 καὶ 1907 περὶ εἰρηνικοῦ διακανονισμοῦ τῶν διαφορῶν—τῆς συμβάσεως τῆς Χάγης ὑπ' ἀριθ. 3 1907 περὶ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν—τῆς συμβάσεως τῆς Χάγης ὑπ' ἀριθ. 5 1907 περὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τῶν οὐδετέρων κρατῶν καὶ προσώπων—τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν τῆς 28 Ἰουνίου 1919—τῆς συνθήκης εἰρήνης μεταξὺ Ἑνωμένων Πολιτειῶν καὶ Γερμανίας τῆς 25 Αὐγούστου 1921—τῶν συνθηκῶν περὶ ἐγγυήσεως καὶ διαιτησίας τοῦ Λονδίνου 16 Ὀκτωβρίου 1925—τῶν συνθηκῶν διαιτησίας καὶ διακανονισμοῦ μὲ τὴν Ὁλλανδίαν (20 Μαΐου 1926), τὴν Δανίαν (2 Ἰουνίου 1926) καὶ τὸ Λουξεμβούργον (11 Σεπτεμβρίου 1929)—τοῦ Συμφώνου Briand-Kellog τῆς 27 Αὐγούστου 1928—τῆς δηλώσεως περὶ μὴ ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Πολωνίας 26 Ἰανουαρίου 1934—τῆς γερμανο-αὐστριακῆς συμφωνίας 11 Ἰουλίου 1936—τὰς διαβεβαιώσεις περὶ τῆς ἀκεραιότητος καὶ οὐδετερότητος τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Τσεχοσλοβακίας (1937—1939)—τῆς συμφωνίας τοῦ Μονάχου 29 Σεπτεμβρίου 1938—τὰς δηλώσεις περὶ σεβασμοῦ τῆς κυριαρχίας τῆς Νορβηγίας (1939) καὶ τοῦ Λουξεμβούργου (1939)—τῆς συνθήκης μὴ ἐπιθέσεως μὲ τὴν Δανίαν 31 Μαΐου 1939—τῆς συνθήκης μὴ ἐπιθέσεως μὲ τὴν Ε. Σ. Σ. Δ. 23 Αὐγούστου 1939—τῶν ρητῶν ὑποσχέσεων διὰ τὴν ἀκεραιότητα καὶ ἀνεξαρτησίαν τῆς Γιουγκοσλαβίας τῆς 6 Ὀκτωβρίου 1939.

15. Cartier, *Les secrets de la guerre dévoilés par Nuremberg* (1947).

οὐδὲ κὰν ἡμφισβήτησε τὴν ὑπεροχὴν τοῦ νέου διεθνoῦς δικαίου ἐπὶ τῶν ὑπολοίπων κανόνων, ἀλλ' ἡρνήθη ν' ἀποδεχθῇ τὴν εὐθύνην τῶν κατηγορουμένων ἐφόσον εἰς αὐτοὺς δὲν ὑπῆρχε τὸ ἀπαραίτητον ὑποκειμενικὸν στοιχεῖον πάσης ἐνοχῆς τὸ *mens rea*, ἐφόσον ὅλαι αἱ ἐκδηλώσεις κατὰ τοῦ πολέμου εἶχον τὴν μορφήν τῶν *leges imperfectae*, οἱ δὲ κατηγορούμενοι συνμορφώθησαν πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ κλασσικοῦ διεθνoῦς δικαίου. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἐνοχῆς αὐτῶν ἐνεῖχε ὅθεν χαρακτηῖρα ἀναδρομικόν. Ὡς πρὸς τὰς ἐπιβαλλομένας ποινάς, ὅχι μόνον αὗται ἦσαν ξέναι εἰς τὴν γενικὴν ἔννοιαν τοῦ διεθνoῦς δικαίου, ἀλλ' οὐδόλως ἠδύναντο νὰ ἐφαρμοσθοῦν ἐπὶ τῶν ἀτόμων, ἐφόσον αἱ Πολιτεῖαι, κατὰ τὴν κλασσικὴν ἀντίληψιν, ἀνεγνώριζον ὡς τὰ μόνα ὑποκείμενα τοῦ δικαίου τούτου.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐπιχειρηματολογίαν τῆς ὑπερασπίσεως, δέον νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ὁ κανὼν *nullum crimen, nulla poena sine lege*, ἐπεβλήθη ἀφ' ἧς τὸ ποινικὸν δίκαιον ἔλαβε τὴν ὀριστικὴν αὐτοῦ μορφήν καὶ αἱ διατάξεις αὐτοῦ περιελήφθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς κώδικας. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐξ ἄλλου ἦτο ἄγνωστον εἰς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον καὶ τὸ ἀρχαῖον δίκαιον τῆς Δύσεως, παρεβιάσθη πλειστάκις ὑπὸ τοῦ ἐθνικο-σοσιαλιστικοῦ δικαίου. Εἶναι ἄγνωστον εἰς τὴν σοβιετικὴν ἔννοιαν τάξιν, καὶ ξένον πρὸς τὴν βρεταννικὴν πρακτικὴν. Εἰς Γαλλίαν ἀκόμη προκειμένου περὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων τὸ ἀνωτέρω ἀξίωμα εἶναι ἀνύπαρκτον, ἀναγνωριζομένης εἰς τὸ Ἀνώτατον Δικαστήριον, τὴν Γερουσίαν, κυριαρχικῆς ἐξουσίας.

Τὸ ἀδίκημα τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου κατὰ βάσιν εἶναι πολιτικόν. Ἡ ἀπόφασις τοῦ Δικαστηρίου ἀναφέρει ὅτι «τὸ ἀξίωμα *nullum crimen sine lege* οὐδόλως περιορίζει τὴν κυριαρχίαν τῶν κρατῶν· διαπιστώνει ἀπλῶς ἓνα κανόνα δικαίου ὁ ὁποῖος συνήθως παραμένει σεβαστός. Εἶναι σφάλμα νὰ παρουσιάζεται ὡς ἀδικία ὁ κολασμὸς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι, ἄνευ οὐδεμιᾶς προειδοποιήσεως καὶ κατὰ παράβασιν τῶν ἐπισήμως ἀναληφθεισῶν συμβατικῶν καὶ λοιπῶν ὑποχρεώσεων, ἐπετέθησαν ἐναντίον γειτονικοῦ κράτους. Ἐν προκειμένῳ ὁ ἐπιτιθέμενος γνωρίζει τὸν ἀπεχθῆ χαρακτήρα τῆς πράξεως αὐτοῦ. Ἡ παγκόσμιος συνείδησις μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ θιγῇ διὰ τῆς τιμωρίας αὐτοῦ θὰ ἐξαναστῇ κατὰ τῆς ἀτιμωρησίας. Ἐκ τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν κατεῖχον εἰς τὴν διακυβέρνησιν τοῦ Reich οἱ κατηγορούμενοι (οἱ περισσότεροι τοῦλάχιστον ἐξ αὐτῶν) ἐγνώριζον τὰς ὑπὸ τῆς Γερμανίας ὑπογραφείσας συνθήκας, αἱ ὁποῖαι ἀπηγόρευσαν τὴν προσφυγὴν εἰς τὸν πόλεμον διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν διεθνῶν διαφορῶν. Ἐγνώριζον ἐπίσης ὅτι ὁ ἐπιθετικὸς πόλεμος ἐτέθη ἐκτὸς νόμου ὑπὸ τῶν περισσοτέρων κρατῶν τοῦ κόσμου συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Γερμανίας. Συνεπῶς ἐν πλήρει γνώσει τῶν πραγμάτων παρεβιάζον τὸ Διεθνὲς Δίκαιον, ὁσάκις ἔθετον εἰς ἐφαρμογὴν τὰς ἐπιθετικὰς αὐτῶν προθέσεις ἢ τὰ σχέδια εἰσβολῆς».

Καὶ εἰς ἄλλην παράγραφον ἢ δικαστικὴ ἀπόφασις προσέθετε : «Ἀνεξαρ-

τήτως τῶν συνθηκῶν, οἱ κανόνες τοῦ πολέμου προκύπτουν ἀπὸ τὰς συνθηθείας καὶ τὰ ἔθιμα τὰ ἀναγνωριζόμενα προοδευτικῶς καὶ καθολικῶς ὑπὸ τῆς θεωρίας, τῆς νομολογίας καὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων. Τὸ δίκαιον τοῦτο δὲν εἶναι ἀμετάβλητον, προσαρμόζεται συνεχῶς εἰς τὰς ἀνάγκας ἐνὸς κόσμου, ὁ ὁποῖος καὶ αὐτὸς μεταβάλλεται. Συχνάκις αἱ συνθήκαι περιορίζονται εἰς τὸ νὰ ἐκδηλώσουν καὶ νὰ καθορίσουν τὰς ἀρχὰς ἐνὸς ἤδη ἰσχύοντος δικαίου».

Ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀρχῆς ἐπιβολῆς ποινῶν ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπὶ ἀδικημάτων ἔστω καὶ ἐθιμικῶς ἀναγνωρισθέντων, ἀποτελεῖ νέαν παραβίασιν τοῦ γενικοῦ ἀξιώματος *nulla poena sine lege*. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς δημιουργίας *ad hoc* δικαστηρίου πρὸς ἐκδίκασιν νέου ἀδικήματος, τὸ δίκαιον τῆς Νυρεμβέργης παρουσιάζει τοὺς πλέον χαρακτηριστικoὺς νεωτερισμοὺς ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ κλασσικὸν δίκαιον ¹⁶.

Ἡ ἀποδοχὴ τέλος τῆς ἀτομικῆς εὐθύνης διασπᾷ τὴν παλαιὰν σύνθεσιν τῆς διεθνoῦς ἐννόμου τάξεως, διὰ τῆς ἀναγνώρισεως παραλλήλως πρὸς τὰς Πολιτείας καὶ τὰ ἄτομα ὡς ὑποκείμενα δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων.

Ἡ ἀρχὴ τῆς προσωπικῆς εὐθύνης ἐκρίθη ὡς ἀναγκαία καὶ λογικὴ ἐὰν καὶ ἐφόσον τὸ διεθνὲς δίκαιον ἀποβλέπει εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Τὸ διεθνὲς δίκαιον τὸ ὁποῖον περιορίζεται εἰς τὰς Πολιτείας δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ σεβαστὸν παρὰ διὰ τοῦ πολέμου, διότι τὸ μέσον τοῦτο εἶναι τὸ ἀποτελεσματικώτερον διὰ ν' ἀσκηθῇ πίσις ἐπὶ ἐνὸς κράτους. Μόνον αἱ κατὰ τῶν προσώπων κυρώσεις δύνανται νὰ ἐπιβληθοῦν ἐν εἰρήνῃ καὶ νὰ ἔχουν ἀποτελέσματα. Οὕτω ὁ κολασμὸς τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου δεόν νὰ συμπληροῦται διὰ τῆς ἀτομικῆς εὐθύνης. Ἡ ἰδέα ὅτι τὰ κράτη δύνανται νὰ διαπράξουν ἀδικήματα εἶναι ἐννοια πλασματικὴ. Τὰ ἐγκλήματα διαπράττονται πάντοτε ἀπὸ τὰ ἄτομα. Ἐφόσον λοιπὸν γίνεται δεκτὴ ἡ πλασματικὴ εὐθύνη τῆς Πολιτείας, θὰ ἦτο ἀπαράδεκτον ἡ νομολογία αὕτη ν' ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν τῆς ἀτομικῆς ἀτιμωρησίας.

Τὸ Δικαστήριον διὰ μακρῶν ὑπεστήριξε τὴν ἀνωτέρω ἀποψιν: «Εἶναι ἤδη πρὸ καιροῦ ἀποδεκτὸν—λέγει—ὅτι τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ἐπιβάλλει καθήκοντα καὶ εὐθύνas εἰς τὰ φυσικὰ πρόσωπα». Ἀναφέρει ἐν συνεχείᾳ τὴν νομολογίαν τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου τῶν Ἡ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, διάφορα προηγούμενα καθὼς καὶ τὰ ἄρθρα 227 καὶ 228 τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν καὶ καταλήγει εἰς τὴν διαπίστωσιν «ὅτι ἔχει ἀρκούντως ἀποδειχθῆ ὅτι αἱ παραβάσεις τοῦ διεθνoῦς δικαίου δημιουργοῦν ἀτομικὰς εὐθύνas. Εἶναι οἱ ἄνθρωποι καὶ ὄχι αἱ πλασματικαὶ ὀντότητες, οἱ ὁποῖοι διαπράττουν ἐγκλήματα, τῶν ὁποίων ἐπιβάλλεται ὁ κολασμὸς, ὡς κύρωσις τοῦ διεθνoῦς δικαίου».

16. G. Wright, The law of the Nuremberg trial, The American Journal (1947), R. Cooper, The Nuremberg Trial, Penguin Book (1947).

Οὕτω ἡ ἀπόφασις ἀποδέχεται παραλλήλως πρὸς τὴν εὐθύνην τῆς Πολιτείας, τὴν ἀτομικὴν εὐθύνην τῶν προσώπων, τὰ ὅποια διέπραξαν, συνήργησαν ἢ προετοίμασαν τὸ ἀδίκημα.

Ἡ ἀτομικὴ εὐθύνη δὲν ἀποσιεῖται οὔτε διὰ τῆς ἐπικλήσεως τῆς ἐννοίας τῶν «πράξεων τῆς κυβερνήσεως» οὔτε διὰ τῆς ἐξαιρέσεως τῆς «δοθείσης προσταγῆς» ἐξ ἀνωτέρας ἱεραρχικῶς ἀρχῆς¹⁷.

Ἀμφότεραι αἱ περιπτώσεις ρητῶς προεβλέφθησαν ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ. Τὸ ἄρθρ. 7 θεσπίζει: «Ἡ ἐπίσημος ιδιότης τῶν κατηγορουμένων, εἴτε ὡς ἀρχηγῶν κρατῶν, εἴτε ὡς ἀνωτάτων λειτουργῶν, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ οὔτε ὡς ἀπαλλακτικὴ αἰτία, οὔτε ὡς ἀφορμὴ μειώσεως τῆς ποινῆς». Συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν «ἡ ἀρχὴ τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, ἡ ὅποια εἰς ὠρισμένας περιστάσεις προστατεύει τοὺς ἀντιπροσώπους ἐνὸς κράτους, δὲν ἐφαρμόζεται εἰς πράξεις ἀναγνωριζόμενας ὡς ἐγκληματικὰς ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Οἱ δρᾶσαι τῶν πράξεων αὐτῶν δὲν δύναται νὰ ἐπικαλεσθῶν τὴν ἐπίσημον αὐτῶν ιδιότητα διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν τακτικὴν διαδικασίαν ἢ τὸν κολασμόν».

Συνεπῶς τὸ δίκαιον τῆς Νυρεμβέργης ἐπὶ τῶν προβλεπομένων ἀδικημάτων καὶ ποινῶν παραμερίζει τὴν ἐννοίαν τῆς νομικῆς προσωπικότητος τῆς Πολιτείας, τὸ ἀνεύθυνον τῶν ὀργάνων αὐτῆς, τὴν θεωρίαν περὶ κυβερνητικῶν πράξεων καθὼς καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς διπλωματικῆς ἀσυλίας.

Τὸ ἄρθρ. 8 ἀναφέρει «τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ κατηγορούμενος ἐνήργησε συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ἢ τῶν ἱεραρχικῶς ἀνωτέρων του, οὐδόλως τὸν ἀπαλλάσει τῆς εὐθύνης, ἀπλῶς ὅμως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀφορμὴ μειώσεως τῆς ποινῆς, ἐφόσον ἤθελε τοῦτο κριθῇ ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου ὡς ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν Δικαιοσύνην».

Συνεπῶς ἡ ἀπαλλαγὴ ἀποκλείεται, ἀπλῶς ἀναγνωρίζεται λόγος μειώσεως τῆς ποινῆς. Ἡ ἀπόφασις ἀναφέρει «Αἱ διατάξεις τοῦ ἁρθρου τούτου εἶναι σύμφωνοι μὲ τὸ κοινὸν δίκαιον τῶν Πολιτειῶν. Ἡ δοθεῖσα διαταγὴ εἰς στρατιώτην νὰ φονεύσῃ ἢ νὰ βασανίσῃ, κατὰ παράβασιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, οὐδέποτε ἐθεωρήθη ὡς λόγος δικαιολογῶν τὰς πράξεις ταύτας τῆς βίας. Ἡ ἐπικλήσις τοιαύτης προσταγῆς δύναται νὰ ἐπιφέρῃ μείωσιν τῆς ποινῆς. Τὸ πραγματικὸν κριτήριον τῆς ποινικῆς εὐθύνης, τὸ ὅποιον ἐνυπάρχει κατὰ τὸ ἓνα ἢ ἄλλον τρόπον εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν νομοθεσιῶν, οὐδόλως σχετίζεται μὲ τὴν δοθεῖσαν προσταγὴν. Τοῦτο στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἡθικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἱκανότητος ἐπιλογῆς τοῦ δράστου τῆς ἀδίκου πράξεως».

3. Ἡ ἀπόφασις τῆς Νυρεμβέργης ἀποτελεῖ νέαν ἀφετηρίαν εἰς τὸ νομικὸν καθεστὼς τῆς διακρατικῆς κοινότητος. Τὸ περιεχόμενον αὐτῆς παραβιάζει

17. M. Malezieu, Le Statut international des crimineles de la guerre en R.G. D.I.P. 1941-45 σελ. 174.

θεμελιώδεις ἀρχὰς ἢ μεταβάλλει τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, ἀκόμη δὲ δημιουργεῖ νέας κατατάξεις εἰς τὰ πλαίσια τῆς διεθνοῦς ἐννόμου τάξεως ¹⁸.

Ἡ ἀρχὴ τῆς νομιμότητος τῶν ἀδικημάτων καὶ τῶν ποινῶν ἐφαρμόζεται λίαν ἐλαστικῶς, προσαρμοζομένη πρὸς τὴν νέαν δημιουργηθεῖσαν διὰ τῆς συμφωνίας τοῦ Λονδίνου κατάστασιν. Τὸ ἄτομον προβάλλεται ἀπ' εὐθείας ὡς ὑποκείμενον τοῦ διεθνοῦς δικαίου χωρὶς ὅμως καὶ νὰ παραμερίζεται ὀριστικῶς ἢ εὐθύνῃ τῆς νομικῆς προσωπικότητος τῆς Πολιτείας. Τὸ διεθνὲς Στρατιωτικὸν Δικαστήριον ἰδρύθη *ad hoc* διὰ νὰ ἐκδικάσῃ ἀδικήματα διαπραχθέντα πρὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ καὶ διὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὸ πρῶτον ποινάς, αἱ ὁποῖαι οὐδόλως προεβλέποντο, δι' ἀδικήματα, ἢ φύσις τῶν ὁποίων ἡμφισβητεῖτο.

Καὶ ἐρωτᾶται ὁλόκληρος αὕτη ἡ νομικὴ ἐπανάστασις ἐστηρίζετο εἰς τὴν θέλησιν τῶν 4 Μεγάλων, ὡς ἐξεδηλώθη αὕτη διὰ τῆς συμφωνίας τοῦ Λονδίνου ;

Ἀληθὲς παραμένει ὅτι ἡ ἐξέλιξις τῶν ἀνωτέρω θεσμῶν πλησιάζει πρὸς τὴν ὀριστικὴν αὐτῶν ἀποκρυστάλλωσιν. Αἱ προϋποθέσεις τῆς ἀλλαγῆς προϋπῆρχον, οἱ νέοι οὗτοι κανόνες εἶχον γίνῃ ἤδη ἀποδεκτοὶ ὑπὸ τῆς νομικῆς συνειδήσεως τῶν λαῶν καὶ ἀνέμενον τὴν κατάλληλον στιγμὴν διὰ νὰ διαπιστωθοῦν ὡς κανόνες τοῦ θετικοῦ δικαίου ¹⁹.

Εἰς τὴν συμφωνίαν ὅθεν τῶν Μεγάλων περὶ παραπομπῆς τῶν ἐγκληματιῶν πολέμου εἰς εἰδικὸν δικαστήριον δὲν ὑπῆρχεν αὐθαίρετος ἐκδήλωσις βουλῆσεως δημιουργίας νέων ἀδικημάτων καὶ ποινῶν. «Τὸ καταστατικὸν—λέγει ἡ ἀπόφασις—δὲν ἀποτελεῖ τὴν αὐθαίρετον ἐκδήλωσιν τῶν νικητριῶν δυνάμεων καταχρωμένων τῆς παντοδυναμίας αὐτῶν. Ἐκφράζει τὸ ἰσχὺον διεθνὲς δίκαιον, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς γενέσεως αὐτοῦ καὶ συμβάλλει οὕτω εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ δικαίου τούτου». Τὸ μέλλον θὰ κρίνῃ ὀριστικῶς τὸ ἔργον τοῦ Δικαστηρίου τῆς Νυρεμβέργης.

18. G. Ka e c k e n b e n b e e c k, La Charte de San Francisco dans les rapports avec le Droit International, ἐν R. d. C.A.D.I.H., 1947, 70.

19. Κ. Γ α ρ δ ί κ α ς, Ἑγκληματολογία, τ. II 1948 σελ. 31. Δ. Μ α ζ α ρ ά κ η, Ἡ κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν Δίκαιον ἔννοια τοῦ ἐγκλήματος πολέμου (1946). Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ προβολὴ τῆς ἀτομικῆς εὐθύνης εἰς τὴν δίκην τῆς Νυρεμβέργης ἐνισχύθη καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς καταλύσεως τοῦ γερμανικοῦ κράτους ὑπὸ τῶν Συμμάχων καὶ συνεπῶς τῆς ἀνυπαρξίαις ἐκπροσωπεύσεως τῆς νομικῆς προσωπικότητος τῆς Πολιτείας.